

Beschrijving van de handouts die zijn uitgedeeld in de workshop over het lezen van abjad getallen, Nationale Wiskundedagen 2019

Wilfred de Graaf, Jan Hogendijk, Tom Reijngoudt.
Departement Wiskunde, Universiteit Utrecht.

1. Astrolabium gemaakt door Ziyā ud-Dīn in Lahore, nu Pakistan, in 1047 Hijra (1637-8 AD), nu bewaard in het Adler Planetarium in Chicago, no. A-86. Afgebeeld zijn: de voorkant met rand, spin, en (gedeeltelijk) zichtbaar een plaat voor transformatie van equatoriale naar eclipticale coördinaten; een plaat voor breedte 40° . Dit astrolabium is no. A060 in S.R. Sarma, *A Descriptive Catalogue of Indian Astronomical Instruments*, pp. 711-722, gratis downloaden van www.srsarma.in Voor beschrijving van het astrolabium in het algemeen zie James E. Morrison, *The Astrolabe: Theory and Practice*, Rehoboth 2006, gratis downloaden van www.archive.org via:

https://ia902909.us.archive.org/14/items/ilmetauqeet_gmail_659/659.pdf

2. Sinus- en tangenstabel is p. 35 uit handschrift van *al-Zij al-Mulakhkhas* (*Beknopt Astronomisch handboek*) van Athir al-Din al-Abhari (Iran, 13e eeuw) uit de Universiteitsbibliotheek Utrecht, UBU Hs. 1442, te vinden door in te typen UBU HS Abhari in <https://utrechtuniversity.on.worldcat.org>

De functies zijn $60 \sin x$ en $60 \tan x$ weergegeven in het sexagesimale systeem. Zie ommezijde voor een moderne berekening.

3. Astrolabium gemaakt door Muḥammad aṣ-Ṣabbān in Guadalajara, nu Spanje, in 471 Hijra (1081-2 AD), nu bewaard in het history of Science Museum in Oxford, no. 52473. Zie de website <https://www.mhs.ox.ac.uk/astrolabe/> (fotos zijn te vinden door te zoeken in de Catalogus met nummer 52473).

4. Sinustabel uit een handschrift van het astronomisch werk van al-Battānī (Syrisch astronoom uit de negende eeuw). Het handschrift is in de Escorial Bibliotheek in Spanje, no. Arabe 908, <https://el-escorial.com> (NB het handschrift is niet online beschikbaar). De twee bladzijden zijn een sinustabel voor halve graden tot 45° en de tweede bladzij van $45^\circ 30'$ tot 90° . Ook de argumenten van 90° tot $179^\circ 30'$ worden aangegeven.

In de bronnen 1 en 2 wordt de Oosterse vorm van het Abjad-systeem gebruikt, in bronnen 3 en 4 het Westerse (d.w.z. Andalusische en Maghribijnse). De systemen zijn bijna hetzelfde: alleen de symbolen voor 60, 90 en 300 zijn verschillend.